УДК: 336.71:338.49(477) DOI: https://doi.org/10.32680/2409-9260-2026-2-339-70-76

ПЛАТІЖНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: РОЗВИТОК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Коваленко В. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: kovalenko-6868@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2783-186X

Гаркуша Ю. О., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: yulyaharkusha@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4584-830X

Анотація. *Метою дослідження є обґрунтування сучасних теоретичних детермінант розвитку платіжного ринку України в умовах цифровізації та встановлення вектору подальших розвідок. У процесі написання статті використано методи наукової абстракції, аналізу, порівняння, узагальнення. У статті висвітлено теоретичні та практичні основи розвитку платіжного ринку. За результатами проведеного дослідження встановлено, що для подальшого розвитку та трансформації платіжного ринку України необхідні: вдосконалення діяльності інститутів платіжної інфраструктури; розвиток конкурентного середовища платіжного ринку; сприяння розвитку цифровізації та запровадженню інновацій; підвищення рівня безпеки платежів та розрахунків; розширення доступу до платіжних послуг населення та бізнесу.*
Ключові слова: *платіжний ринок, надавачі платіжних послуг, платіжна система, миттєві платежі, цифровізація.*

UKRAINIAN PAYMENT MARKET: DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

Victoria Kovalenko, D.Sc. (Economics), Professor, Professor, Department of Banking, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine
e-mail: kovalenko-6868@ukr.net
ORCID:0000-0003-2783-186X

Yuliya Harkusha, PHD in Economy, Associate professor of the Department of Banking, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine
e-mail: yulyaharkusha@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4584-830X

Abstract. *The purpose of the study is to substantiate the modern theoretical determinants of the development of the Ukrainian payment market in the context of digitalization and to establish a vector for further exploration. In the process of writing the article, methods of scientific abstraction, analysis, comparison, and generalization were used. The article highlights the theoretical and practical foundations of the development of the payment market. The main functions of the payment market are highlighted, namely, ensuring the functioning of money circulation; ensuring the execution of payments; creating conditions for the most effective and uninterrupted flow of funds in the process of making payments and regulating the money supply in the country; influencing money circulation, accelerating capital turnover, and promoting the activation of economic processes; constant control and supervision over the procedure for making payments and settlements; providing information about the possibility and conditions for making payments. The participants of the payment market that provide payment services are highlighted. The types of bank accounts are described, including current accounts, deposit accounts, escrow accounts, and non-bank payment service providers (payment accounts). The shares of payment transaction volumes in the payment market of Ukraine for the period under study were analyzed. According to the results of the study, it was found that for the further development and transformation of the payment market of Ukraine, the following are necessary: improving the payment infrastructure; ensuring payment transparency; developing a competitive environment in the payment market by expanding the capabilities of non-bank financial service providers; promoting the development of digitalization and innovation; increasing the level of security of payments and settlements; expanding access to payment services for the population and business; increasing the level of financial literacy of the population.*
Keywords: *payment market, payment service providers, payment system, instant payments, digitalization.*

JEL Classification: E500; E580; G350

Постановка проблеми. Зважаючи на диджиталізацію значної частини процесів господарської діяльності, важливим фактором економічного зростання є ефективне функціонування ринку платіжних послуг. Захищеність та надійність платежів – запорука фінансової безпеки країни, особливо в умовах кібератак на вітчизняні банки, як надавачів платіжних послуг, з метою дестабілізації економічного стану. Динамічний розвиток платіжного ринку передбачає формування механізмів функціонування суб'єктів

інфраструктури, удосконалення наявних та появу нових видів платіжних інструментів, форм безготівкових розрахунків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню процесу функціонування платіжного ринку, його структури, принципів, оверсайту та регулюванню присвячена досить значна кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків. Вітчизняні вчені А. В. Підзамецький, В. К. Суховецький та А. В. Тарасенко [1] у своїх наукових працях досліджують перспективи розвитку інститутів інфраструктури платіжного ринку. Значна кількість досліджень присвячена певним аспектам функціонування платіжних систем, зокрема це праці таких науковців, як Н. І. Корецька [2], Т. Г. Затонацька, О. О. Вольвач [3] та ін. Здебільшого дослідження за цією тематикою присвячені визначенню сутності платіжних систем, аналізу їх структури, функціям, принципам, методам регулювання та нагляду.

Відокремлення невирішених раніше частини загальної проблеми. Однак у наукових дослідженнях недостатньо уваги присвячено теоретичним та практичним аспектам функціонування платіжного ринку в контексті імплементації міжнародних стандартів та активного розвитку в умовах цифровізації, що потребує детального оцінювання.

Метою дослідження є обґрунтування сучасних теоретичних детермінант розвитку платіжного ринку України в умовах цифровізації та встановлення вектору подальших розвідок.

Основний матеріал. Цифровізація економічних процесів та технологічний прогрес актуалізували питання удосконалення законодавчої бази щодо регулювання платіжного ринку в Україні. У 2021 році було прийнято Закон України «Про платіжні послуги», у нормах якого адаптовано вимоги II платіжної Директиви Європейського Союзу, що дозволяє вийти на платіжний ринок з метою надання платіжних послуг крім банків ще й великій кількості небанківських фінансових установ, а також технологіям, які можуть замінити деякі банківські операції [4].

Відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» платіжний ринок визначається як сукупність учасників платіжного ринку та правовідносин між ними щодо надання платіжних послуг [4].

У науковій літературі практично не використовується поняття «платіжний ринок», однак вважаємо, що виділення цього поняття у законодавстві спонукає до наукової дискусії у цьому напрямку.

На нашу думку, платіжний ринок – це сукупність економічних відносин між суб'єктами платіжних операцій, платіжними системами, технологічними операторами з метою забезпечення безперебійного, надійного, безпечного грошового обігу.

Роль платіжного ринку проявляється через відповідні функції, що перекликаються з деякими функціями грошей та фінансового ринку, зокрема:

– забезпечення ефективного та безперебійного руху грошових коштів у процесі здійснення платежів і розрахунків;

– вплив на грошовий обіг, прискорення обороту капіталу та сприяння активізації економічних процесів;

– постійний контроль і нагляд за порядком проведення платежів та розрахунків;

– забезпечення інформації про можливість і умови здійснення платежу [2, с. 11-12].

Прийняття нового законодавства дозволяє допуск до вітчизняного платіжного ринку крім банківських установ ще й інших надавачів платіжних послуг, а саме йдеться про:

– платіжні установи (зокрема, малі платіжні установи);
– філії іноземних платіжних установ;
– установи електронних грошей;
– фінансові установи, що мають право на надання платіжних послуг;
– операторів поштового зв'язку;
– надавачів нефінансових платіжних послуг;
– Національний банк України;
– органи державної влади, органи місцевого самоврядування [4].

Однак поки що серйозної конкуренції банкам на платіжному ринку інші надавачі платіжних послуг не створюють, адже перебувають на етапі розвитку, проходження процедури авторизації, отримання всіх необхідних дозволів у Національного регулятора.

Нині відкривати і вести рахунки для зберігання на них коштів та здійснення розрахунків можуть тільки банки. Банки мають право відкривати і інші види платіжних рахунків: поточний, вкладний (депозитний) рахунок, рахунок умовного зберігання (ескроу). Згодом небанківські надавачі платіжних послуг матимуть право відкривати платіжні рахунки з

метою зарахування коштів, здійснення розрахунків та видачі готівки. Отримувач платіжних послуг зможе відкривати тільки один платіжний рахунок, відсотки за такими рахунками не нараховуватимуться [4; 5]. Види рахунків, що відкривають банки та небанківські надавачі платіжних послуг, надані у табл. 1.

Таблиця 1

Види банківських рахунків та небанківських надавачів платіжних послуг

Банк	*Небанківський надавач платіжних послуг*
Поточний рахунок	*Платіжний рахунок*
Відкривається банками фізичним особам, ФОП, представникам бізнесу, організаціям з метою проведення розрахунків. На поточних рахунках фізичних осіб відображаються такі надходження: заробітна плата, пенсії, соціальні виплати та інші надходження. За поточними рахунками банки емітують платіжні картки.	Використовується для зарахування коштів, здійснення розрахунків та видачі коштів готівкою. Такі рахунки будуть відкриватись і використовуватись аналогічно до банківських поточних рахунків, однак матимуть деякі відмінності: - на залишок коштів на платіжному рахунку не нараховуються відсотки; - не використовуватимуться для залучення строкових вкладів (депозитів); - гарантія повернення коштів в разі банкрутства небанківського надавача платіжних послуг відсутня.
Вкладний (депозитний) рахунок	
Відкривається для заощадження коштів клієнтів банків (фізичні особи, ФОП, підприємства, організації). Кошти розміщуються на певний строк з умовою їх повернення та отримання нарахованих процентів після закінчення терміну дії договору.	
Рахунок умовного зберігання (ескроу)	
Застосовується для зарахування коштів власником рахунку та перерахування їх банком іншому клієнту в результаті настання підстав, визначених договором. (такий рахунок може відкриватися для розрахунків між покупцем і продавцем під час купівлі-продажу нерухомості)	

Джерело: систематизовано авторками з використанням наукових джерел [4; 5; 6]

Слід додати, що банки залучають кошти на поточні рахунки, зокрема, з метою трансформації їх у кредити та інвестиції, що підтверджує різний функціональний підхід у процесі акумуляції вільних ресурсів на грошовому ринку. Натомість небанківські надавачі платіжних послуг використовують залучені кошти тільки для розрахунків.

Конкуренція на ринку платежів досить специфічна і різноманітна. У конкурентну боротьбу вступають надавачі платіжних послуг представлені банками та небанківськими установами, також між собою конкурують платіжні системи, технологічні оператори платіжних послуг та ін. Частка обсягів платіжних операцій на платіжному ринку України у 2024 р. зображена у табл. 2.

Таблиця 2

Частка обсягів платіжних операцій на платіжному ринку України у 2024 р.

№ з/п	Найменування платіжної системи	Найменування оператора	Частка обсягів платіжних операцій			
			«карткові» платіжні системи		платіжні системи «переказу коштів»	
			від загальної кількості 13524 млн. шт.	від загальної суми 216,40 млрд. дол. США	від загальної кількості 1095 млн. шт	від загальної суми 35,79 млрд. дол. США
1	Mastercard	Mastercard International Incorporated	53,41% 7 223 млн. шт.	55,55% 120,22 млрд. дол. США	-	-

2	VISA	Visa International Service Association	46,51% 6 291 млн. шт.	44,12% 95,47 млрд. дол. США	-	-
3	PrivatMoney	АТ КБ «ПриватБанк»	-	-	36,80% 403 млн. шт.	53,75% 19,24 млрд. дол. США
4	NovaPay	ТОВ «НоваПей»	-	-	37,55% 411 млн. шт.	19,91% 7,12 млрд. дол. США
5	Фінансовий світ	ТОВ «Українська платіжна система»	-	-	15,05% 165 млн. шт.	11,11% 3,98 млрд. дол. США

Джерело: розраховано авторками за матеріалами [7]

Лідером платіжного ринку серед «карткових» платіжних систем є Mastercard, частка якої і за кількістю, і за сумою платежів близько 55%. Частка платіжної системи VISA за сумою платежів складає 46,51% за кількістю – 44,12% (табл. 2.). Серед платіжних систем «переказу коштів» важливими гравцями на ринку є три платіжні системи, зокрема PrivatMoney, яка у 2024 р. забезпечила 36,8% усіх переказів на суму 19,24 млрд. дол. США.

За даними національного регулятора, платіжна система NovaPay, створена для клієнтів логістичної компанії «Нова пошта», також є лідером серед систем переказу коштів, створених небанківськими установами. Ця платіжна система обробляє 2,5 млн. транзакцій за добу, співпрацюючи з найбільшими вітчизняними банками і займаючи 37,55% ринку переказів України за кількістю платежів та 19,91% за сумою, що становить 7,12 млрд. дол. США [7; 8; 3, с. 44].

Важливою передумовою економічної стабільності країни є стійкість ринку платіжної інфраструктури, ефективне функціонування якого мінімізує ризики для банківської системи та для фінансового ринку. Безперешкодна можливість здійснення платежів зміцнює довіру населення та юридичних осіб до банків та інших учасників фінансового ринку, знижує рівень тіньової економіки та зменшує тиск на ліквідність банківського сектору. Дія воєнного стану довела важливість безперервного, надійного та ефективного функціонування платіжної інфраструктури. Також надання якісних платіжних послуг – це додаткове джерело доходів банків у вигляді комісійних надходжень, спрямованих, зокрема, на утримання мережі та пристосовування операційної діяльності до поточних викликів [1, с. 254].

Оновлена у 2025 році стратегія розвитку фінансового сектору України, що є дорожньою картою модернізації всієї фінансової системи, спрямована на її стійкість, цифровізацію, транспарентність, інтеграцію з Європейським Союзом та підвищення довіри учасників ринку. У системі цілей приділено також увагу розвитку безготівкової економіки. Нині національним регулятором вже здійснено значну кількість заходів, спрямованих на розбудову вітчизняного платіжного ринку, основні з них зображені на рис. 1.

Рис. 1. Розвиток платіжної інфраструктури України
Джерело: систематизовано авторками з використанням наукових джерел [9; 10]

У 2024 році СЕП була оновлена до версії СЕП-4 із функціональністю миттєвих кредитових переказів (миттєві перекази), що передбачає можливість здійснення платіжних операцій з рахунка платника на рахунок отримувача, виконання якого є невідкладним з моменту прийняття платіжної інструкції 24/7. Миттєві перекази СЕП діють на основі міжнародного стандарту ISO 20022, з використанням схеми Single Euro Payments Area (SEPA), що спрощує їхню подальшу інтеграцію з платіжним ринком Європейського Союзу [9]. Характерні ознаки миттєвих платежів зображені на рис. 2.

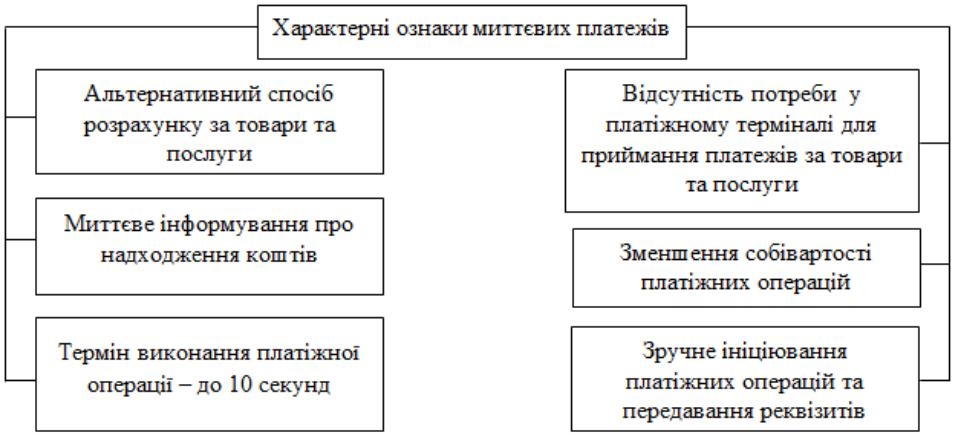

Рис. 2. Характерні ознаки миттєвих платежів

Джерело: систематизовано авторками з використанням наукових джерел [9; 11; 12]

З серпня 2025 року надавачі платіжних послуг, зважаючи на вітчизняне законодавство, повинні забезпечити можливість ініціації та здійснення миттєвих платежів, зокрема за допомогою засобів дистанційної комунікації. Максимальна сума для такого виду операції встановлена на рівні 100 000 грн.

Нині не всі банки надають послугу «миттєвий переказ через СЕП», однак за даними національного регулятора темпи поширення достатні. До учасників миттєвого переказу СЕП вже долучилися 20 установ, серед яких НБУ та 19 банків: АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк», АТ «Укрсиббанк», АТ «Райффазен Банк», АТ «Сенс Банк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «А-Банк», АБ «Клірінговий Дім», АТ «Скай Банк», АТ «Альтбанк», АТ «Ідея Банк», АТ «ЄПБ», АТ «Кредитвест Банк», АТ «Піреус Банк МКБ», АТ «Агропросперіс Банк», ПуАТ «КБ «Акордбанк», АТ «Комінбанк», АТ «Банк Авангард». Також регулятор очікує на швидке приєднання усіх системно важливих банків [9; 11].

Запровадження системи миттєвих платежів є досить важливим кроком у напрямку розвитку платіжного ринку та фактором подальшого удосконалення процесу платежів та розрахунків, що сприятиме: прискоренню диджиталізації фінансової сфери; розвитку безготівкових розрахунків та зменшенню частки готівки у грошовій масі; покращенню якості платіжних послуг та зменшенню вартості розрахунків внаслідок конкурентної боротьби між платіжними системами та сервісами; інтеграції з міжнародними платіжними системами миттєвих переказів [9].

Висновки. Отже, розвиток платіжного ринку залежить від ефективності взаємодії банківської системи країни, платіжних систем, органів регулювання та нагляду, небанківських надавачів фінансових послуг. Цей процес має бути скерований з урахуванням потреб та інтересів усіх учасників ринку. Для подальшого розвитку та трансформації платіжного ринку України необхідна низка заходів.

– Вдосконалення платіжної інфраструктури. Подальше впровадження миттєвих платежів на базі СЕП, розвиток інфраструктури QR-код платежів.

– Забезпечення прозорості платежів. Впровадження трекінг-сервісу для міжбанківських платежів через СЕП.

– Розвиток конкурентного середовища платіжного ринку шляхом розширення можливостей небанківських надавачів фінансових послуг.

– Сприяння розвитку цифровізації та впровадженню інновацій. Підтримка безконтактних та біометричних платежів для підвищення рівня зручності та безпечності.

– Підвищення рівня безпеки платежів та розрахунків. Посилення вимог до кіберзахисту для учасників платіжного ринку.
– Розширення доступу до платіжних послуг населення та бізнесу.
– Підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Список літератури

1. Тарасенко А. В., Підзамецький А. В., Суховецький В. К. Розвиток платіжної інфраструктури в умовах сучасних викликів. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2024. №2(38). С. 253-266. DOI: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-253-266 URL: http://ppeu.stu.cn. ua/article/view/314126/305067 (дата звернення 10.12.2025).
2. Корецька Н. І. Платіжні системи: в схемах і таблицях : навч. посібн. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. 302 с. URL: https://surl.lu/lcwcbo (дата звернення 10.12.2025).
3. Затонацька Т., Вольвач О. Формування конкурентних стратегій на ринку електронних платіжних систем: кейс для України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2023. №2(223). С. 42-52. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/6 URL: https://econom.bulletin.knu.ua/uk/article/view/1153/1812 (дата звернення 10.12.2025).
4. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-XI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249 (дата звернення 05.12.2025).
5. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 7.12.2020 р. № 2121-III URL: https://surl.li/ysipfw (дата звернення 05.12.2025).
6. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: постанова НБУ №163 від 29.07.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text (дата звернення 05.12.2025).
7. Звіт з оверсайту інфраструктури фінансового ринку. 2024. URL: https://surl.li/lpkcyr (дата звернення 05.12.2025).
8. Офіційний сайт платіжної системи Novapay URL: https://novapay.ua (дата звернення 05.12.2025).
9. Офіційний сайт Національного банку України URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення 10.12.2025).
10. Впровадження стандарту ISO 20022 в платіжній інфраструктурі України. 2024. URL: https://surl.lt/eqofwi (дата звернення 06.12.2025).
11. Нацбанк очікує запуск усіма системними банками миттєвих переказів у І півріччі-2025. URL:https://interfax.com.ua/news/economic/ 1057367.html (дата звернення 07.12.2025).
12. Складові успішного запровадження миттєвих платежів в Україні. URL: https://surl.li/thobtw (дата звернення 07.12.2025).

References

1. Tarasenko, A. V., Pidzametskyi, A. V., Sukhovetskyi, V. K. (2024). Development of payment infrastructure in the face of modern challenges. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. 2(38). 253-266. DOI: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-253-266 URL: http://ppeu.stu.cn. ua/article/view/314126/305067 (accessed December 10, 2025). [In Ukrainian].
2. Koretska, N. I. (2015). Payment systems: in diagrams and tables. Lutsk : RVV Lutskoho NTU. URL: https://surl.lu/lcwcbo (accessed December 10, 2025). [In Ukrainian].
3. Zatonatska, T., Volvach, O. (2023). Formation of competitive strategies in the market of electronic payment systems: a case for Ukraine. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. 2 (223). 42-52, DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/6 URL: https://econom.bulletin.knu.ua/uk/article/view/1153/1812 (accessed December 10, 2025). [In Ukrainian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). About payment services (Act No. 1591-XI, June 30). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249 (accessed December 05, 2025). [In Ukrainian].
5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). About banks and banking activities (Act No. 2121-III, December 7). Retrieved from https://surl.li/ysipfw (accessed December 05, 2025). [In Ukrainian].
6. National Bank of Ukraine (2022). On approval of the Instructions on non-cash payments in the national currency of payment service users (Decree No. 163, July 29). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text (accessed December 05, 2025). [In Ukrainian].

7. Financial Market Infrastructure Oversight Report. (2024). Retrieved from https://surl.li/lpkcyr. (accessed December 05, 2025). [In Ukrainian].
8. Payment system Novapay (2024). Official web-site. Retrieved from https://novapay.ua (accessed December 05, 2025). [In Ukrainian].
9. National Bank of Ukraine (2024). Official web-site. Retrieved from https: https://bank.gov.ua/ (accessed December 10, 2025). [In Ukrainian].
10. Implementation of the ISO 20022 standard in the payment infrastructure of Ukraine. 2024. Retrieved from (accessed December 06, 2025). https://surl.lt/eqofwi [In Ukrainian].
11. The National Bank expects all system banks to launch instant transfers in the first half of 2025. Retrieved from https://interfax.com.ua/ news/economic/1057367.html (accessed December 07, 2025). [In Ukrainian].
12. Components of a successful implementation of instant payments in Ukraine. Retrieved from https://surl.li/thobtw (accessed December 07, 2025). [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.12.2025
Прийнята до публікації 16.02.2026
Опубліковано онлайн 27.03.2026